

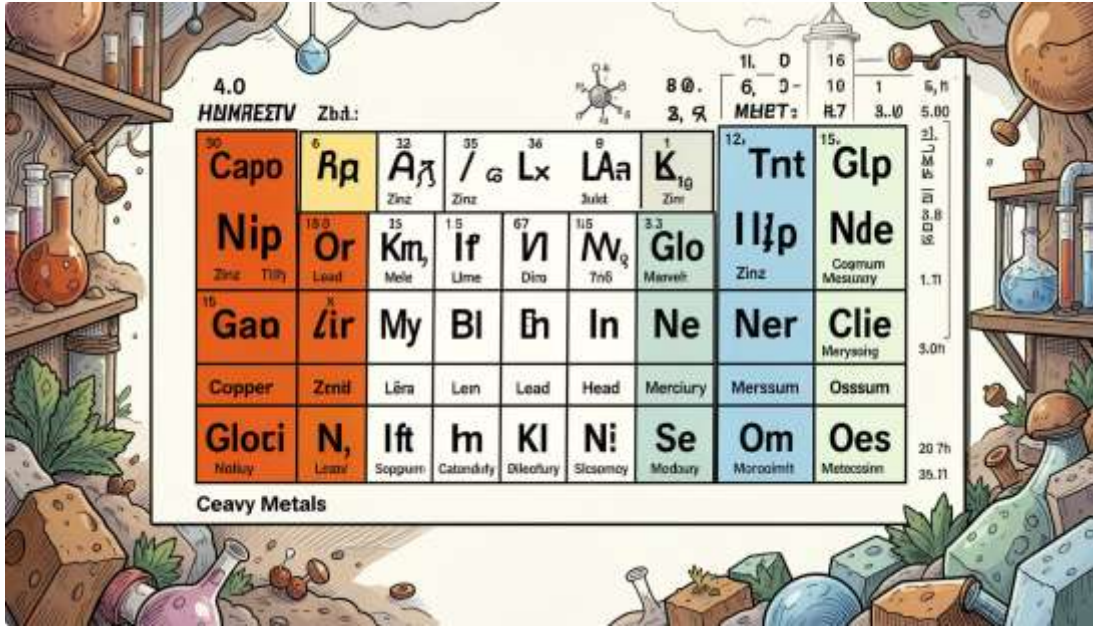
Ծանր մետաղների ազդեցությունը մարդկանց առողջության վրա

Միջառարկայական նախագծային աշխատանք – Քիմիա և ԹԳՀԳ

ՆԱԽԱԳԾԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՔԻՄԻԱ · ԹԳՀԳ

Ի՞նչ են ծանր մետաղները

Ծանր մետաղները մեծ խտություն ունեցող քիմիական տարրեր են, որոնք բնական պայմաններում հանդիպում են հողում, ջրում և օդում: Փոքր քանակությամբ որոշները անհրաժեշտ են օրգանիզմի համար, սակայն գերազանցելիս դառնում են թունավոր:

Պղինձ (Cu)
Անհրաժեշտ է ֆերմենտային համակարգերի համար

Ցինկ (Zn)
Իմունային համակարգի կարևորագույն տարր

Կապար (Pb)
Թունավոր՝ նյարդային համակարգի համար

Մնդիկ (Hg)
Կուտակվում է հյուսվածքներում

Կադմիում (Cd)
Վնասում է երկվամենթը

Օսմիում (Os)
Հազվադեպ հանդիպող, բարձր խտությամբ մետաղ

Տարածման հիմնական աղբյուրները

Արդյունաբերություն

Մետալուրգիա, քիմիական գործարաններ, լեռնահանքային արդյունաբերություն — օդի և հողի աղտոտման գլխավոր աղբյուրներ

Ջրային միջավայր

Արդյունաբերական թափոնները թափվում են գետեր և լճեր, աղտոտելով խմելու ջուրը և ձկնային ռեսուրսները

Սննդային շղթա

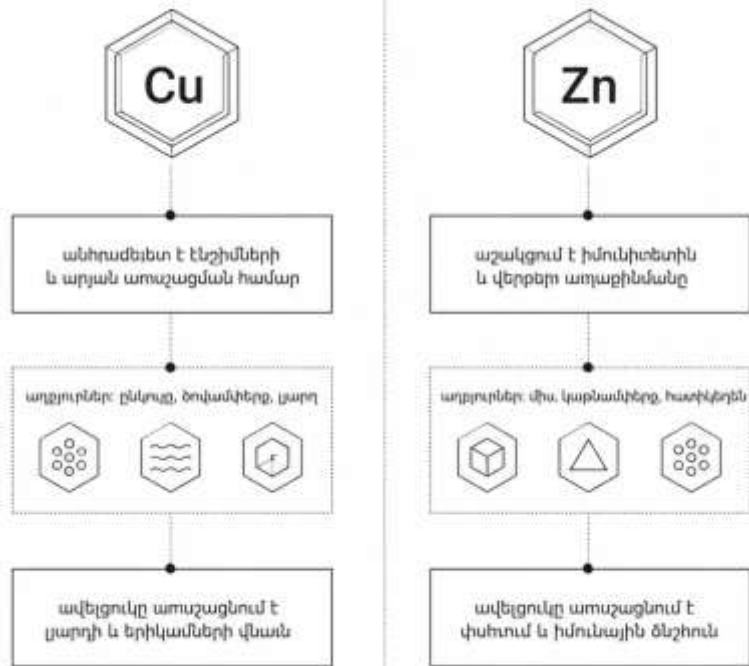
Աղտոտված հողում անեցված բանջարեղենը և հացահատիկը կլանում են ծանր մետաղներ և փոխանցում մարդուն

Կենցաղային աղբյուրներ

Հին ներկեր, մարտկոցներ, էլեկտրոնային թափոններ — կապարի և սնդիկի թաքնված աղբյուրներ տանը

Պղինձ և Ցինկ — օգուտ և վտանգ

Պղինձ (Cu)

Անհրաժեշտ է հեմոգլոբինի սինթեզի և ֆերմենտային ռեակցիաների համար: Ավելցուկը հանգեցնում է լյարդի և երիկամների վնասման:

Ցինկ (Zn)

Կարևորագույն դեր է խաղում իմունային համակարգի և վերրեղի լավացման գործում: Գերազանցելիս արտազանում է սրտխառնոց և իմունային ճնշում:

Երկու մետաղներն էլ անհրաժեշտ են, բայց միայն չափավոր քանակությամբ:

Կապար — թաքնված վտանգ

Նյարդային համակարգ

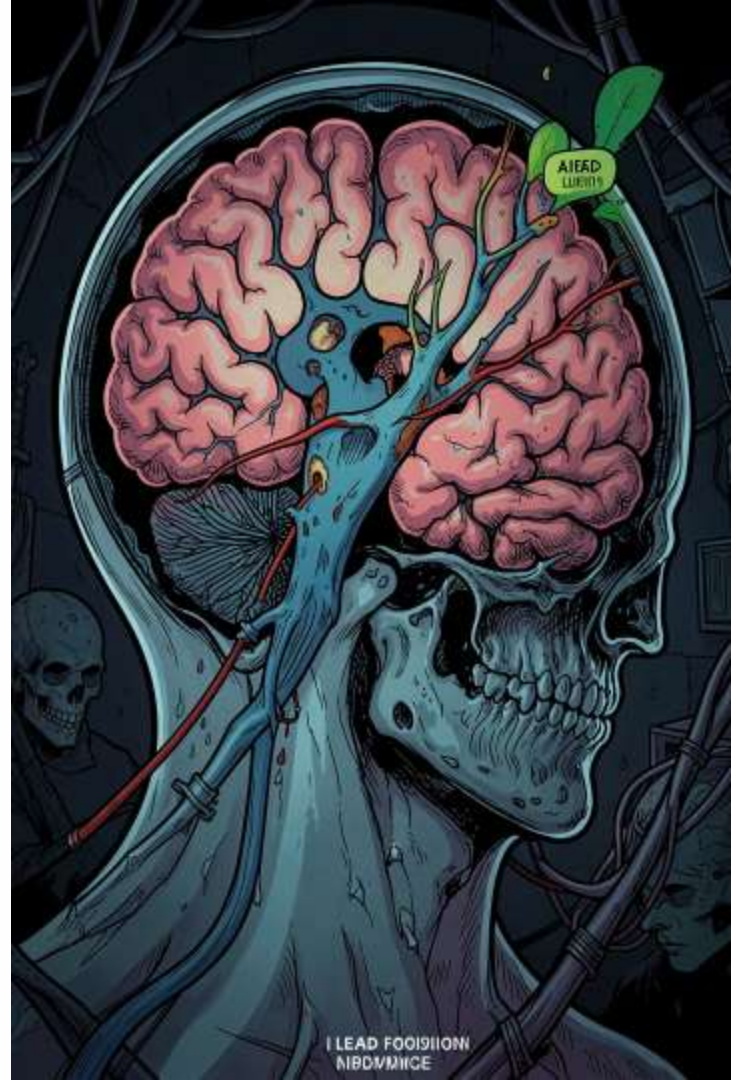
Նվազեցնում է ինտելեկտը, առաջացնում է հիշողության խանգարումներ և զարգացման հետաձգում էրեխաների մոտ

Արյունաստեղծում

Իտանգարում է հեմոգլոբինի սինթեզին, առաջացնում է անեմիա և թթվածնային սով

Ոսկրային համակարգ

Կուտակվում է ոսկորներում, դուրս մղելով կալցիումը և թուլացնելով ոսկրային հյուսվածքը

Մնդիկ և Կադմիում — թունավոր զույգ

Մնդիկ (Hg)

Ամենավտանգավոր ծանր մետաղներից մեկը: Հատկապես վտանգավոր է մեթիլմնդիկը, որը կուտակվում է ձկան մեջ:

- Վնասում է ուղեղը և նյարդային համակարգը
- Առաջացնում է տեսողության և լսողության կորուստ
- Վտանգավոր է հղի կանանց և պտղի համար

Կադմիում (Cd)

Կուտակվում է երիկամներում և լյարդում: Կիսատրոհման շրջանը օրգանիզմում հասնում է 30 տարվա:

- Առաջացնում է երիկամային անբավարարություն
- Վնասում է ոսկրային համակարգը (իտայ-իտայ հիվանդություն)
- Դասակարգվում է որպես քաղցկեղածին նյութ

Օսմիում — հազվադեպ, բայց վտանգավոր

Օսմիումը (Os) ամենախիտ կայուն տարրն է՝ խտությունը 22.59 գ/սմ³: Բնության մեջ հազվադեպ է հանդիպում, սակայն արդյունաբերական կիրառություններում կարող է ներկայացնել վտանգ:

OsO_4 — օսմիումի օքսիդ

Խիստ թունավոր, առաջացնում է շնչառական ուղիների և աչքերի լուրջ վնասվածքներ

Կիրառություն

Էլեկտրոնային մանրադիտակ, քիմիական կատալիզատոր, բժշկական հետազոտություններ

Ծանր մետաղների թունավորման ախտանիշներ

Նյարդային ախտանիշներ

Գլխացավ, հիշողության թուլացում, կոորդինացիայի խանգարում, երեխաների մոտ – զարգացման հետաձգում

Օրգանային վնասվածքներ

Երիկամների և լյարդի անբավարարություն, արյան կազմի փոփոխություններ

Մարսողական ախտանիշներ

Սրտխառնոց, փսխում, որովայնային ցավեր, ախորժակի կորուստ

Երկարաժամկետ հետևանքներ

Քաղցկեղի զարգացման ռիսկ, իմունային համակարգի թուլացում, վերարտադրողական խնդիրներ

Ինչպե՞ս պաշտպանվել

Վերլուծություն
Ստուգել կենցաղային
իրերի մետաղները

Պաշտպանություն

Օգտվել պաշտպանիչ
սարքավորումներ

Անվտանգ անունդ

Ընտրել անվտանգ
անունդ և ջուր

Հսկողություն

Կանոնավոր բժշկական
զննություններ

Ծանր մետաղների ազդեցությունը նվազեցնելու համար անհրաժեշտ է համալիր մոտեցում – սկսած կենցաղային իրերի վերլուծությունից մինչև կանոնավոր բժշկական հսկողություն:

Նախագծի նպատակներ և արդյունքներ

Քիմիա

Ծանոթացում ծանր մետաղների քիմիական բնույթին, արդյունքներին և ազդեցությանը:
Պատճառահետևանքային կապերի ձևավորում

ԹԳՀԳ

Տեղեկատվության որոնում, տվյալների հավաքագրում և վերլուծություն թվային գործիքներով: Աղյուսակներ և ներկայացումներ

Վերջնարդյունք

Սահիկաչար, պաստառ, հաշվետվություն: Գործնական քայլեր առաջարկել և էկոլոգիական մտածողություն ձևավորել

- ✔ Նախագծի ավարտին սովորողները ցուցաբերում են պատասխանատու վերաբերմունք սեփական առողջության և շրջակա միջավայրի նկատմամբ: